

CIVITTA

TULEMUSTE ESITLUS

Finantskirjaoskuse kujundamise
võimaluste analüüs Eesti üldharidus-
ja kutsekoolides

13. jaanuar 2021

RAHANDUSMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Ühtekuuluvusfond

Eesti
tuleviku heaks

\ PÄEVAKAVA

Tervitussõnad

Tänase seminari eesmärk ja praktiline korraldus

- Bret Metsküla, Rahandusministeerium, rahatarkuse koordinaator

Uuringu eesmärk ja metoodika

- Piia Viks-Binsol, Civitta uuringute valdkonna juht

Uuringu peamised tulemused

- Piia Viks-Binsol, Civitta uuringute valdkonna juht
- Maarja Sau, Civitta analüütik

Küsimused ja arutelu

Seminari orienteeruv lõpp kell 12.00

CIVITTA

\ EESMÄRK JA METOODIKA

\ UURINGU EESMÄRK

- ✓ Selgitada välja, millises mahus ning milliste meetoditega õpetatakse Eesti üldharidus- ja kutsekoolides finantskirjaoskust ning millised on finantskirjaoskuse õpetamisega seotud probleemkohad;
- ✓ Töötada välja tõenduspõhised lahendused finantskirjaoskuse süsteemsemaks õpetamiseks.

FINANTSKIRJAOSKUSE DEFINITSIOON: Rahatarkus on teadmiste, hoiakute ja käitumiste kogum, mis tagab rahaasjades arukate otsuste tegemise. Rahatarkus on näiteks oskus koostada pere eelarvet, teadmised investeerimise põhitõdedest ning säästev ja vastutustundlik hoiak raha suhtes, säästmine, laenamine, arukad ostuotsused.

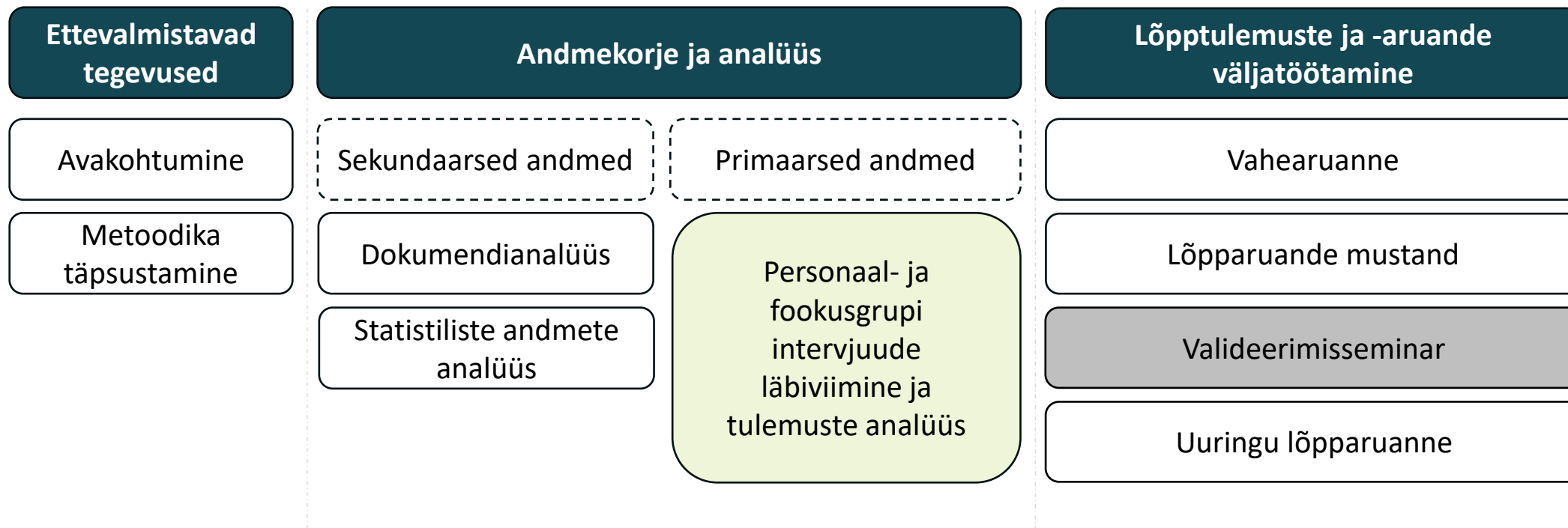
PISA uuringus kirjeldatakse finantskirjaoskuseksena rahaasjade ja nendega seotud riskide teadmist, mõistmist ja motivatsiooni ning kindlust kasutada neid teadmisi enda ja ühiskonna rahalise heaolu parandamiseks.

UURINGU METOODIKA: kvalitatiivne uuring

SIHTRÜHMAD:

- laste ja noorte õpetamisega seotud sihtrühmad;
- õpetajate koolitamisega seotud sihtrühmad;
- toetava funktsiooniga sihtrühmad.

\ METOODIKA ÜLEVAADE

- Uuringu lõpparuanne esitati detsembris 2020

\ KAASATUD SIHTRÜHMAD

- Uuringu raames kaasati intervjuudesse kokku 187 inimest.

I SIHTRÜHM – Laste ja noorte õpetamisega seotud osapooled

- 53 üldharidus- ja kutsekoolide **juhtkonna esindajat**
- 62 üldharidus- ja kutsekoolide **õpetajat**
- 29 üldhariduskoolide **lapsevanemat**
- 23 üldhariduskoolide **õpilast** (keskkool)

II SIHTRÜHM – Õpetajate koolitamisega seotud osapooled

- 4 TLÜ õpetajaharidusega seotud esindajat
- 2 TÜ õpetajaharidusega seotud esindajat
- 7 õpetaja eriala omandavat **üliõpilast**

III SIHTRÜHM – Toetava funktsiooniga osapooled

- 7 valdkonna **eksperti**
 - RM rahatarkuse koordinaator
 - HTM ettevõtluse programmijuht
 - MTÜ Rahatarkus kaasasutaja
 - Junior Achievement Eesti arendusjuht
 - Rahaasjade Teabekeskuse juht
 - Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetuse Seltsi volikogu liige, õpetaja
 - Eesti Majandusõpetajate Seltsi liige, üldhariduskooli direktor

CIVITTA

\ TULEMUSED JA SOOVITUSED

\ UURINGU TULEMUSED

- Võttes arvesse tänast haridussüsteemi ning käesoleva uuringu üldiseid tulemusi, mõjutavad laste ja noorte rahatarkuse alaseid teadmiseid ning rahatarkuse õpetamist koolides eelkõige toetavad **õppekavad, õppematerjalid ja -meetodid** ning **õpetajate ja koolijuhtide motivatsioon** ja finantskirjaoskuse alaste **teadmiste tase**.
- Sellest lähtuvalt on uuringu tulemused esitatud neljas suures teemaplokis:
 - Hetkeolukorra ülevaade
 - Õppekavad
 - Õppematerjalid ja -meetodid
 - Õpetajate ettevalmistus

\ HETKEOLUKORRA ÜLEVAADE

- ✓ Eesti õpilaste finantsalased teadmised on väga head, ent nii noorte kui üldise elanikkonna oskused rahatarkust praktikas kasutada pigem vähesed.
- ✓ Puudub tegevusplaan rahatarkuse süsteemseks õpetamiseks nii koolides kui ka elanikkonna seas laiemalt.
- ✓ Puudub terviklik ülevaade, kellele ja milliseid rahatarkuse teemalisi tegevusi täna pakutakse.
- ✓ Rahatarkuse õpetamist tuleks alustada võimalikult vara – juba algkoolis või lasteaias.
- ✓ Lapsevanemate roll rahatarkuse õpetamisel on olenevalt pere taustast väga varieeruv.
- ✓ Lastele ja noortele rahatarkuse teadmiste ja oskuste andmine on efektiivne, kui kool ja kodu teevad koostööd. See eeldab õpetajatelt ja lapsevanematelt teatud määral finantsalaseid teadmisi.

*„Kõik ei ole ainult kooli teha. Perekond peaks andma oma panuse rahatarkuse õpetamisse. Rahatarkus on nagu eluõpetus. Kui kool ja kodu teevad läbimõeldult koostööd, tekib ka rahateemade õpetamise järjepidevus.“
(venekeelse üldhariduskooli õpetaja)*

ÜLDISED SOOVITUSED

Soovitus	Adressaat	Rakendamise ajaraam
Määrata haldusala ja vastutav üksus, kelle ülesanne on rahatarkuse teema eesmärgipärane edendamine haridussüsteemis ning selleks vajalike tegevuste eestvedamine ja koordineerimine.	RAM HTM	Lühi
Eraldada vastutavale üksusele piisavad ressursid rahatarkuse teema edukaks edasi arendamiseks haridussüsteemis.	RAM HTM	Lühi
Lua erinevatest institutsioonidest koosnev töörihm, mille ülesanne on koostada finantskirjaoskuse parandamiseks pikaajaline tegevusplaan koos eesmärkide ja mõõdikutega.	RAM HTM	Lühi
Kommunikeerida selgelt rahatarkuse lõimimise olulisust teiste õppeainetega.	RAM HTM	Lühi
Siduda rahatarkuse teema edendamine haridussüsteemis laiemalt elanikkonnale suunatud finantskirjaoskuse suurendamise tegevusplaaniga.	RAM HTM	Lühi

CIVITTA

\ ÖPPEKAVAD

- ✓ Rahatarkuse teemad on enim käsitletud ühiskonnaõpetuse ning valikainete ettevõtlusõpetus (põhikool) ja majandus- ja ettevõtlusõpe (gümnaasium) ainekavades, ning mõningal määral ka matemaatikas.
- ✓ Rahatarkuse teemade käsitlemise ulatus sõltub mõneti ka õpetajate enda huvist - õpetajad, kes on motiveeritumad ning huvitatud ja teadlikumad, leiavad ka rohkem võimalusi teema käsitlemiseks oma ainetunnis.
- ✓ Eraldi finantskirjaoskuse ainekava loomist üldhariduskoolide esindajate poolt enamjaolt ei pooldata.
- ✓ Üldhariduse puhul soovitakse näha rahatarkuse teemade tugevamat lõimimist erinevates ainekavades läbimõeldud viisil, mis ei koormaks õpetajaid ja õpilasi.
- ✓ Kutsekoolide esindajate hinnangul on rahatarkuse teemad käsitletud erialadega seotult piisaval määral ning finantskirjaoskuse arendamine kutsekoolis ei peaks olema eraldi eesmärk.

„Üleüldine vastus on see, et rahatarkust käsitletakse suhteliselt vähe. See tuleb sisse majandusõpetuses, mida kõik õpilased ei õpi. Tuleb sisse ühiskonnaõpetuses, mida kõik õpilased õpivad. Võib-olla hästi vähe tuleb sisse ka matemaatikas, aga me ei tee seda kindlasti süsteemselt, kokkulepitult. Süvitsi minek praktiliselt on olematu. Juhuslikult, mis matemaatika-ülesannetes, natuke vähem juhuslikult majandusõpetuses, aga tundides laialt olemas ei ole.“ (üldhariduskooli juhtkond)

Soovitus	Adressaat	Rakendamise ajaraam
Siduda rahatarkuse teemad põhikooli ja gümnaasiumi riiklikes õppekavades kirjeldatud üldpädevustega. Võimalusel lisada rahatarkuse teemad sotsiaalse ja kodanikupädevuse või ettevõtlikkuspädevuse juurde.	RAM HTM	Pikk
Täiendada põhikooli valikõppeaine „Ettevõtlusõpetus” ja gümnaasiumi valikõppeaine „Majandus- ja ettevõtlusõpe” ainekavasid rahatarkuse teemadega, et süvendada nendes ainetes rahatarkuse käsitlemist.	RAM HTM	Pikk

CIVITTA

ÕPPEMATERJALID- JA MEETODID

- ✓ Pelgalt rahatarkuse temaatikat käsitlevat traditsioonilist õppevara suurel määral saada ei ole ning paljud õppematerjalid on vananenud.
- ✓ Õpetajad koostavad rahatarkuse teemadel materjali tihti ise ning kasutavad selle kokkupanemisel internetist leitavat materjali ning veebilehti – näiteks Minuraha.ee veebi ning pankade kodulehekülgi.
- ✓ Venekeelsete koolide esindajate poolt tõstatati ka venekeelse materjali puudus, mistõttu nõrgema eesti keele oskusega õpilastel võib tekkida raskusi rahatarkuse teemade õppimisel.
- ✓ Sihtrühmade poolt oodatakse läbivalt õppematerjalide süstematiseerimist ja koondamist ühtsesse allikasse.
- ✓ Praktilisi ning elulist aspekti sisaldavaid meetodeid peetakse kõige efektiivsemateks nii õpetajate kui õpilaste poolt.
- ✓ Kõige enam eelistatakse efektiivsete õppemeetoditena isikliku eelarve koostamist, palgaga seotud arvutuste tegemist, õpilasfirma loomist, ettevõtete külastusi ning väliste lektorite ettekandeid.

„Põhimure on selles, et Eestis ei ole finantskirjaoskuse teemalist õppematerjali. Mina ise koostan valmistades tundi ette teemakohased materjalid, ülesanded. Õpilastele lähevad jagamiseks minu enda koostatud õppematerjalid.“ (üldhariduskooli õpetaja)

Soovitus	Adressaat	Rakendamise ajaraam
<p>Luaa väliste ekspertide ja tugiisikute võrgustik, kelle seast saaks kool isikuid konkreetsetel teemadel kõnelema kutsuda.</p> <p>Sealjuures tagada eelarvelised võimalused, et eksperte oleks võimalik kutsuda ka keskustest eemal asuvatesse koolidesse.</p>	<p>RAM HTM</p>	<p>Lühi</p>
<p>Leida koolides isik, kes oleks mentori ja eestvedaja rollis rahatarkuse teadmiste edendamisel (sh näiteks rahatarkuse klubi, õpilasfirmade jms tegevuste korraldamisel).</p> <p>Üheks võimaluseks on mentoriks leida õpilane (nn peer educator). Mentorina võib kaaluda ka lapsevanema kaasamist (nt isik, kes töötab ise finantsvaldkonnas).</p>	<p>RAM HTM Koolid</p>	<p>Lühi</p>
<p>Luaa tingimused, mis võimaldavad finantsteemade ekspertidel õppeaasta jooksul külastada koole, et korralda ja läbi viia erinevaid tegevusi (loengud, mängud, praktilised töötoad jne).</p>	<p>RAM HTM</p>	<p>Pikk</p>
<p>Koondada rahatarkuse teemalised materjalid ühtsesse allikasse ja neid järjepidevalt kaasajastada (soovitavalt kasutada e-koolikotti või muud juba kasutusel olevat analoogset platvormi).</p> <p>Materjalide juurde märkida kooliaste, millisesse ainetundi materjalid sobivad ning lisada materjalide kasutamise juhiseid õpetajatele.</p> <p>Uute materjalide lisamise kohta saata õpetajatele sellekohane (automaatne) teavitus.</p>	<p>HTM HITSA Aineliidud</p>	<p>Lühi</p>

Soovitus	Adressaat	Rakendamise ajaraam
<p>Lua rahatarkuse teemaliste mänguliste/praktiliste tegevuste kogumik, mis on koostatud ja valideeritud ekspertide poolt.</p> <p>Võimalusel kasutada sisendina parimaid praktikaid õpetajatelt, kes erinevates ainetundides on rahatarkuse lõimimiseks meetodeid ja tegevusi edukalt praktiseerinud.</p>	HTM	Lühi
<p>Lua olemasolevate asjakohaste e-teenuste ja veebilehtede juurde demoversioonid (näiteks tuludeklaratsioon, äriregister jne) finantsteemadega seotud aspektide praktiliseks läbi katsetamiseks ja simuleerimiseks.</p> <p>Demokeskkondade tutvustamiseks kutsuda kooli konkreetse e-teenusega seotud eksperdid.</p>	RAM HTM	Pikk
<p>Jagada koolide ja õpetajate vahel olemasolevate rahatarkuse e-kursustel (Study ja Changemakers Academy poolt loodud kursused) osalemise kogemust. Sobivusel kompenseerida nendel kursustel osamine koolidele.</p>	RAM HTM Koolid	Lühi
<p>Kaasata lapsevanemaid koolides toimuvatele rahatarkusega seotud üritustele ja tegevustesse (Nt välislektorite loengutele ja õpilasfirmade loomise protsessi).</p>	RAM Koolid	Lühi

CIVITTA

ÖPETAJATE ETTEVALMISTUS JA TÄIENDKOOLITUS

- ✓ Eesti õpetajate keskmine vanus on tõusujoones. Vanemaealiste õpetajate rahatarkuse teadmisi võib üldiselt hinnata madalaks, kuna nende haridustee ajal koolides finantsteemasid ei käsitletud ja isiklikud kogemused on vähesed.
- ✓ Rahatarkuse teemasid ei käsitleta piisavalt ka tänases õpetajate tasemeõppes. Puudub võimalus õppida konkreetselt majandus- või ettevõtlusõpetuse õpetajaks.
- ✓ Õpetajatele pakutavad täienduskoolitused on enamasti seotud ettevõtlusõppe programmidega, millega kool peab olema liitunud, et saaks koolitusel osaleda.
- ✓ Olemasolevate koolituste kvaliteediga ollakse rahul, kuid kitsaskohana toodi välja pakutavate koolituste toimumisaeg, mis jääb tihti sügisesse ehk sisutihedasse kooliaja alguse perioodi.
- ✓ Puudub terviklik ülevaade õpetajate täienduskoolitustel osalemisest ja osalemise vajadusest, mistõttu ei ole võimalik analüüsida, milliseid koolitusi oleks vaja rahatarkuse tõstmiseks korraldada ja kellele.
- ✓ Rahatarkuse õpetamine oleneb tugevalt õpetaja motivatsioonist ja hoiakutest, kuna õpetajate koormus on suur ning rahatarkuse õpetamise eesmärgid ei ole üheselt kokku lepitud.

„Kui ainekavas ei ole ette nähtud, siis on puhtalt õpetaja enda motivatsioon, kas ta proovib seda rohkem käsitleda. Väga raske on ise initsiatiivi leida. Õpetajad on inimesed ja kui pole eesmärki ja öeldud, et see on nõutud, siis see on ekstra tegevus nende jaoks.“ (valdkonna ekspert)

Soovitus	Adressaat	Rakendamise ajaraam
Ajakohastada õpetajate täienduskoolituste kontseptsiooni ning luua sellel põhinev regulaarne täiendusõppe süsteem, mis võimaldab õpetajatel vajaliku regulaarsusega uuenda enda teadmiseid ajas oluliselt muutuvate teemade (nt investeerimine, krüptoraha jms) osas.	HTM	Pikk
Pakkuda õpetajatele rohkem virtuaalseid täienduskoolitusi. Jäädvustada toimuvad koolitused ja teha need õpetajatele kättesaadavaks, et õpetajad saaksid koolitusi järele vaadata sobival ajal.	HTM Koolituste korraldajad	Lühi
Kaaluda spetsiifiliste valikõppeainete (näiteks ettevõtlusõpetus, majandus- ja ettevõtlusõpe) õpetajate ettevalmistuse ja koolituse korraldamist regulaarse täiendusõppe raames.	HTM Koolituste korraldajad	Pikk
Pakkuda ülikoolides olemasolevate kursuste raames või eraldi väikesemahulisemat valikainet, mille raames õpetaja eriala üliõpilased saavad omandada laiemalt majanduse ja sealhulgas kitsamalt rahatarkuse valdkonna teadmiseid.	Ülikoolid	Pikk

CIVITTA

Uuringu projektijuht:

Piia Viks-Binsol

Uuringute- ja hindamiste tiimijuht

Piia.Viks-Binsol@civitta.ee

Tel. No. + 372 53 417 107

ESTONIA \ LATVIA \ LITHUANIA \ FINLAND \ POLAND \ UKRAINE \ ROMANIA \ MOLDOVA \ RUSSIA \ BELARUS \ SERBIA \ SLOVAKIA \ BULGARIA \ NORTH MACEDONIA

www.civitta.com

info@civitta.com